

Profesor Bogdan Kilar

Spomin na ustvarjalnega in korektnega stanovskega kolega

Marijan Prosen

Bil je vzoren pisec univerzitetnih astronomskih učbenikov in člankov s področja sferne astronomije. Na različne načine je populariziral astronomijo. Znal je preprosto pojasnjevati zamotane astronomske stvari. Zelo natančen in fin gospod je rad pomagal, če se je kdo zapletel v astronomsko zagato. S temeljito in preprosto razlago ga je elegantno povlekel iz nje. Bil je prvi slovenski univerzitetni diplomirani astronom, ki je tudi prvi doktoriral, in to v Nemčiji. Precej se je ukvarjal še s koledarjem. Velik računar z odlično orientacijo v prostoru in na zvezdnem nebu, čeprav je nosil očala. Pisal je tudi v *Proteus*.

Bogdan Kilar je astronomijo vzljubil že v otroštvu. Kot gimnazijec pri trinajstih je z opernim kukalom začel opazovati zvezde. Pozneje jih je opazoval z dvogledom. Klasično gimnazijo je zaključil v Ljubljani. Velik vpliv nanj je imel njegov učitelj profesor Pavel Kunaver. Po drugi svetovni vojni (1946) je Kunaverju pomagal pri postavitvi in pedagoškem delovanju Mladinske zvezdarne na terasi Fakultete za rudarstvo ob Aškerčevi cesti v Ljubljani.

Krajčev refraktor* (s premerom objektiv 16 centimetrov in goriščno razdaljo objektiv 185 centimetrov) so iz Bohinjske Bistrice, kjer je Krajec nazadnje župnikoval,

Slovenski astronom dr. Bogdan Kilar (1930, Beograd–2015, Ljubljana), specialist za sončne ure in sferno trigonometrijo, dolgoletni profesor Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, član Mednarodne astronomske unije (IAU), Komisije za znanstveno delo pri Nacionalnem komiteju za astronomijo Jugoslavije in naravoslovne sekcije Terminološke komisije Inštituta za slovenski jezik SAZU ter sodni izvedenec za astronomske in sorodne znanosti. Leta 1989 je za uspešno delo prejel priznanje ob sedemdesetletnici Univerze v Ljubljani in Fakultete za gradbeništvo in geodezijo.

* Andrej Krajec (1870–1930), župnik v različnih krajih Slovenije, amaterski astronom.

po njegovi smrti prepeljali v Ljubljano in ga postavili na teraso Rudarske fakultete. Opazovanja se je lahko udeleževal kdorkoli. Strokovno sta jih vodila profesor Pavel Kunaver in dr. Bogdan Kilar, ki sta tam zavzeto predavala in z daljnogledom prikazovala številne lepote in zanimivosti na zvezdnem nebu in na ta način popularizirala astronomijo. Verjetno se je že takrat pokazala Kilarjeva nagnjenost do posredovanja astronomskih vsebin drugim. Terasa pa je bila na žalost preblizu zelo prometne ceste, kar je povzročalo močno tresenje daljnogleda. Tudi mestna razsvetljava je motila opazovanja. Pozneje so teraso še prekrili, tako da tam ni bilo več možno opazovati.

Čez nekaj let je na takrat novo ustanovljeni Katedri za astronomijo Prirodoslovno-matematične fakultete Univerze v Ljubljani vpisal študij astronomije in leta 1957 pod mentorstvom profesorja Frana Dominka kot prvi na naši takrat še edini univerzi diplomiral iz astronomije. Tega leta je bil tudi honorarni predavatelj matematike na Srednji tehniški šoli v Ljubljani.

Po diplomi je postal sodelavec novo ustanovljenega Inštituta za astronomijo. Sodeloval je pri sestavljanju astronomskih efemerid *Naše nebo* in (v začetnem obdobju) tudi pri nastajanju nacionalnega astronomskega observatorija na Golovcu (AGO). Vendar se je zaposlil na Oddelku za geodezijo Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, kjer je začel pot univerzitetnega učitelja.

Leta 1959 je bil na geodetskem oddelku Tehniške fakultete Univerze v Ljubljani izvoljen za asistenta za področji geodetski računi in geodetska astronomija. Leta 1961 je bil en mesec na strokovnem izpopolnjevanju na Astronomskem observatoriju v Beogradu, v letih od 1964 do 1966 pa na specializaciji na Inštitutu za astronomsko in fizikalno geodezijo Tehniške univerze v Münchnu. Tu je leta 1971 uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo *O uporabi sfernega ločnega preseka*

v geodetski astronomiji in dobil naziv doktor prirodoslovnih znanosti s področja geodetske astronomije. Leta 1973 je bil izvoljen za docenta, leta 1985 pa v naziv izrednega profesorja za področji geodetska astronomija in programiranje.

Postal je predstojnik Katedre za višjo geodezijo, predstojnik Oddelka za geodezijo in namestnik predstojnika VTOZD gradbeništvo in geodezija. Leta 1994 se je upokojil kot izredni profesor za predmete geodetska astronomija, višja geodezija in programiranje. Bil je mentor štirinajstim diplomantom in dvema magistrima s področja geodezije. Tudi po upokojitvi je ostal dejaven in je redno objavljial strokovne in poljudne članke o klasični in teoretični astronomiji, navigaciji, času, koledarjih in podobnih tematikah. Veliko prispevkov je objavil predvsem v revijah *Proteus*, *Presek* in *Spika*. Sodeloval je tudi v nekaj radijskih in televizijskih oddajah.

Osnovno področje znanstvenega delovanja Bogdana Kilarja je bila zagotovo astronomija, področja pedagoškega dela pa višja geodezija, geodetska astronomija in programiranje, predmeti, ki jih je predaval študentom geodezije z veliko zavzetostjo, natančnostjo in veseljem. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so začeli uvajati satelitsko geodezijo in globalne navigacijske sisteme, je za študente in zaposlene na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo pripravil nekaj zanimivih poljudnih predavanj o tej tematiki. Videl je novo obdobje uporabe modernih satelitskih tehnologij v geodeziji, ki so imele precej skupnih točk z astronomijo.

Napisal je tri visokošolske učbenike: *Sferna trigonometrija z uporabo v geodeziji*, *Približna določitev astronomskih geografskih koordinat in azimuta* ter *Algoritmi in programiranje*. S profesorjem R. Šumrado pa je izdelal še program za opazovanje zvezd z astrolabom Ni 2 v SR Sloveniji. Spisal je tudi brošuro o sončnih urah in bil soavtor knjige *Zemlja in vesolje: ob mednarodnem geofizikalnem letu* (Cankarjeva založba, Ljubljana, 1961, 394 strani).

Astrolab Ni 2.

Vir: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/48/Ni2-Astrolab%2CStativ%2C15.227.jpg/450px-Ni2-Astrolab%2CStativ%2C15.227.jpg>.

Bogdan Kilar je torej deloval na strokovnem in poljudnoznanstvenem področju. Leta 1961 je Oddelek za geodezijo na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo kupil mali Zeissov planetarij, ki so ga postavili v Prirodoslovni muzej. Kilar je na njem prikazoval razne simulacije astronomskih pojavov in dogodkov ter veliko predaval. Napisal je brošuro o ravnanju s tem planetarijem. Leta 1969 so planetarij prestavili v osrednjo stavbo Univerze v Ljubljani, kjer je z njim začel upravljati Tehniški muzej Slovenije. V glavnem so ga uporabljali kot učni pripomoček pri pouku astronomije srednješolcev.

Skupaj z meteorologom Miranom Borkom je v letih 1947–1948 pri opazovanjih Sonca

pomagal tudi našemu ljubiteljskemu astrofiziku Ivanu Tomcu (1880–1950), in sicer na Tomčevi zvezdarni, ki jo je postavil v Ljubljani na Pražakovi 3 (danes je tam Pošta).

Literatura:

Južnič, S., Prosen, M., 2008: *Astronomija na Slovenskem in slovenski astronomi na tujem (12.–21. stoletje)*. Radovljica: Didakta, str. 184.